

ním a nedovoleným projevem laiků). I někteří současní ruští teologové začínají kritizovat některé netradiční (tj. z 18.—19. stol.) hudební podoby liturgického projevu, neboť se jim zdá, že mají v jistých případech už blíž ke koncertu než k modlitbě.

Tradice všelidového zpěvu při liturgii se zachovala na východním Slovensku a na Zakarpatí, kde se inspiroval i vladyka Gorazd. Tato tradice (která je tedy i součástí dědictví naší místní pravoslavné církve) je možná českému duchovnímu cítění mnohem bližší, než vysoce umělecky náročné projevy sborů interpretujících mistrovská koncertní díla slavných skladatelů. Na zakarpatské tradici je podstatné, že zapojuje do zpěvu v chrámu, a potažmo do plné účasti na liturgii, co nejvíce přítomných lidí. Tím se následně sama vyřeší otázka nápěvů, protože všelidovým zpěvem jsou eliminovány duchovně spíše škodlivé vyumělkované až operní nápěvy, složité harmonie, hlasově náročné kreace. Zpěv je přirozeným nástrojem modlitby, čili nesmí strhávat pozornost na sebe. (Analogii nacházíme v pravoslavné ikonografii: ikona nemá zadržovat naše vnímání na své materii, nýbrž být oknem, skrze něž duchovně procházíme a nahlížíme do nebeského světa.)

Na závěr této krátké úvahy podtrhneme, že důvod pro sestavení tohoto zpěvníčku tedy není snaha samoučelně udržovat hudební tradici vladyky Gorazda, ale přesvědčení, že její princip je aktuální i dnes, a tímto principem je český lidový chrámový zpěv. Tudy vede schůdná cesta k zapojení věřících do plné účasti na bohoslužbě, a tudíž k omezení účasti pasivní.

Nedejme tedy zaniknout gorazdovské tradici českého pravoslavného lidového zpěvu; umožněme všem, kteří umí trochu zpívat, aby se místo pasivního stání v chrámu plně zapojili do společného liturgického díla a potažmo tělem i duší do chrámové modlitby. Modlit se na čotkách a v tichém soustředění přece mohou i doma před ikonou, do chrámu mají křesťané chodit, aby naplnili výzvu Písma svatého, kterou při bohoslužbě slýcháme v prokimeniu: „Zpívejte Bohu našemu, zpívejte!“

Na závěr několik internetových adres:

Výchozí rozcestník pro poslech či stahování nových i dříve pořízených liturgických instruktážních nahrávek v MP3 je na adrese: pravoslavi.cz/zpevník

Texty tohoto překladu Božské liturgie, požehnaného Jeho Přeosvíceností Izaiášem, biskupem olomoucko-brněnským, jsou v úpravách pro různé použití (tj. pro věřící, pro kněze, s notací či bez ní, v různých formátech) k dispozici na: pravoslavi.cz/liturgie

Pro službu liturgie potřebujete výběr z oktoichu, výběr z mineje a případně výběry z triodu, jak to bylo zmíněno v doslovu (na str. 70). Toto a mnoho dalších liturgických překladů je dlouhodobě zveřejňováno na: download.pravoslavi.cz

O znovuuvedení pojmu „blahodat“ do jazyka místních pravoslavných křesťanů je pojednáno na adrese: orthodoxia.cz/blahodat.htm

K problematice českých liturgických překladů budeme uveřejňovat poznámky na adrese: orthodoxia.cz/preklady

Tento zpěvník a další potřebné liturgické brožury a noty jsou volně k dispozici v PDF ke stažení na internetu: pravoslavi.cz/liturgie
Jihlava 2012—17 —25. V. 0,91

Po svatém přijímání věřících kněz odnáší kalich se svatými Tajinami do oltáře. Diákon má v tuto chvíli u prestolu přednášet následující paschální písně, které však může hned po dokončení „Alleluja“ zazpívat žalmista:

Vzkříšení Kristovo spatřivše, pokloňme se svatému Pánu Ježíši, jedinému bezhříšnému. Kříží tvému klaníme se, Kriste, a svaté vzkříšení tvé opěváme a slavíme, neboť ty jsi Bůh náš, kromě tebe jiného neznáme a jméno tvé vzýváme. Pojdte, všichni věrní, pokloňme se svatému Kristovu vzkříšení, neboť hle, skrze kříž přišla radost celému světu. Vždycky blahořečíte Pánu, opěváme vzkříšení Jeho, neboť ukřížování přetrpěv, svou smrtí smrt zničil.

Skvěj se, skvěj se, nový Jerusaleme, neboť září na tobě sláva Hospodino! Plesej nyní a vesel se, Sione! Ty pak, přečistá Bohorodice, ozdob se slávou ze vzkříšení Toho, jehož jsi porodila!

Ó, Pascho veliká a nejposvátnější, Kriste! Ó, Moudrosti a Slovo Boží a Sílo! Daruj nám opravdověji tebe přijímat v bezvečerném dni království tvého.

1. přijali jsme Du- cha ne - be - ské - ho,
2. nerozdílné Troji- ci kla - ní - me se,
3. neboť ta spa - si - la nás.

Věřící: Amen. (*Jedná se tu o symbol Kristova nanebevstoupení.*) Ze 4. hlasu

1. opěvováním slá - vy tvé
2. že jsi uznal nás za hod - né
3. nesmrtelných a oživujících Ta - jin.
4. abychom po celý den učili se prav - dě tvé.
5. alle- lu - ja.

Ektenie po svatém přijímání

Povznesme se! Přijavše Božské, svaté, přečisté, nesmrtelné, nebeské a oživující strašné Tajiny Kristovy, důstojně děkujeme Hospodinu.

Věřící: ↓

Zastaň se nás, spasiž nás, smiluj se nad námi a zachovej nás, Bože, blahodatí (milostí) svou.

Věřící: ↑

Celý den dokonalý, svatý, pokojný a bezhříšný vyprosivše, sami sebe i druh druhá i veškeren život náš Kristu Bohu poručme!

Věřící:

Kněz: **N**eboť tys posvěcení naše, a tobě slávu vzdáváme, Otci i Synu i Svatému Duchu, nyní i vždycky, až na věky věkův.

Věřící:

Proto je na některých dvoustranách sazba konvenční (tj. nejprve se čte od shora dolů levá stránka a pak stejným způsobem pravá stránka), na jiných dvoustránkách (tam, kde jsou písně s více slokami) je sazba not rozprostřená přes obě stránky (takové případy jsou vyznačeny šipkami ukazujícími, že se přechází na protilehlou stránku). Překonání prvních nesnází pocházejících z této dvojice pojeté sazby je však poměrně snadné, stačí si útlý zpěvníček párkrát prolístovat, seznámit se s ním, a pak už orientace ve vysázeném textu a notacích nečiní problémy. Podobně se střídají dva způsoby notové sazby i v prvním, Gorazdově vydání *Sborníku*; pokus v druhém vydání *Sborníku* sjednotit způsob čtení celé knihy zásadně po jednotlivých stránkách, aniž by někdy notace běžela přes dvoustránku, dopadl tak, že se tím výrazně zkomplikoval zpěv písní s více slokami, při němž se v novějším *Sborníku* stále skáče očima – nejprve pod dolní notaci a pak zase k horní notaci – a ne vždy se pak unavené oči strefí na správný řádek; každopádně to vyžaduje o hodně větší (a navíc trvalé) soustředění a více duševní energie, než je potřeba k osvojení si zde použité sazby.

Lidový nebo sborový zpěv v chrámu?

Smyslem vzniku tohoto zpěvníku je navázat a aktualizovat gorazdovskou tradici lidového církevního pravoslavného zpěvu, který je u nás již tradičně základním liturgickým projevem a uskutečňuje se jím aktivní zapojení všeho věřícího lidu do liturgie, která se tím stává nejen duchovně, ale i duševně i tělesně společným dílem všech přítomných. To je ideál, který je tam, kde zpívá pěvecký sbor a ostatní věřící jsou pasivními účastníky, obtížně dosažitelný. Samozřejmě tento lidový zpěv předpokládá vedení žalmistou (resp. hlavním zpěvákem) a také případný společný nácvik.

Svatý vladyka Gorazd začíná předmluvu ke svému *Sborníku* těmito památnými slovy: „Pozorováním našeho církevního života jsem dospěl k nezvratnému přesvědčení, že pravoslavný obřad, vnitřním obsahem i formou tak bohatý, bude českému národu život duchovní silou hlavně tehdy, jestliže církevní zpěv nebude přenechán na starost výlučně jen pěveckým sborům, nýbrž stane se majetkem všech věřících, tj. jestliže se podaří vyřešit otázku lidového církevního zpěvu, aby se všichni věřící mohli zpěvem zúčastnit posvátných obřadů. Prosím, aby nebylo v tomto názoru spatřováno nedostatečné chápání významu kultivovaného sborového zpěvu. Naše poměry vyžadují obojího: i sborového i lidového zpěvu.“ Od doby svatého vladyky Gorazda se možná změnily některé okolnosti, ale tato Gorazdova teze je stejně platná tenkrát jako dnes.

Všiml jsem si, že mnohé Čechy odrazuje od pravoslavných bohoslužeb, s nimiž se setkali např. v Rusku, právě ta skutečnost, že celou bohoslužbu odzpívá pěvecký sbor a po věřících se žádá, aby skoro ani nemukli (a kdo by se chtěl byť jen potichu přidat ke zpěvu, je okřiknut, že to není dovoleno). Východním lidem to tak může vyhovovat, ale Čech si tam může připadat jako na koncertě. Dáno je to mj. i ruskou tradicí velikých chrámů, kde je shromážděno tolik lidí, že by společný lidový zpěv mohl přinášet jisté problémy. Koncertní způsob zpěvu však nemusí být vždy v plném souladu s duchem pravoslavné liturgie, ani se současnými potřebami lidské duše, a proto dnes pomalu přestává být funkční i v samotném Rusku. Pasivní účast věřících na bohoslužbách se dnes stává i pro mladé východní lidi překážkou na jejich cestě budování vztahu k církevnímu životu, a proto vidíme např. zavedení společné všelidové recitace symbolu víry a Otčenáše při liturgii (ještě před sto lety by něco takového bylo v Rusku skandál-

val pro české prostředí, ne však jako součást *Sborníku*, ale setkáme se s ním v dobových zpěvnících pro sbory). Zároveň jsme si byli dobře vědomi, že tam, kde jsou zdatnější zpěváci, určitě si sami vyberou melodii pro tento hymnus.

4.) „Budiž jméno Hospodinovo...“ (v závěru liturgie). Sborníkový nápěv, který svým závěrečným stoupáním do výšek pravidelně činil problémy a navíc svou až přílišnou živostí či rozverností poněkud nezapadal do liturgie, jsme nahradili velice jednoduchým a klidným nápěvem (inspirovaným ze starobylých byzantsko-ruských nápěvů připomínajících místy recitativ; i v Gorazdově *Lidovém sborníku* se tento typ dávného nápěvu vyskytuje, viz např. při svatém přijímání: „Tělo Kristovo přijměte...“). Stejným způsobem bylo upraveno závěrečné: „Sláva... I nyní... Hospodi, pomiluj. Požehnej.“ Za úvahu by stálo, zdali by nebylo přínosné podobně nahradit také melodii zpěvu po proměňování: „I na všechny...“

5.) Tento případ už vlastně není výjimkou z přebírání nápěvů Gorazdova *Sborníku*, ale spíše dodatkem, dalším obohacením u nás používaných liturgických zpěvů. Je to východní nápěv na všednodenní antifony, které jsou volně připojeny k tomuto zpěvníčku. Tento nápěv má širší uplatnění – např. je možno jej použít pro zpěv zvláštních antifon při velkých svátcích. (*Zatím je vydán zvlášť. Bude i v II. dílu zpěvníku.*)

6.) V příloze jsou uvedeny alternativní nápěvy pro ektenie.

7.) Nápěvy (dle zakarpatsko-byzantské tradice) pro **všednodenní antifony**, které jsou svým textem nejstarobyljším typem antifon. Je proto možné používat je i pro dopolední liturgie Basilovy (v Řecku se zpívají tyto antifony při každé běžné neděli).

Ke všem notacím jsou instruktážní nahrávky, viz internetový odkaz na konci knížky.

K plné nedělní službě podle tohoto zpěvníku se všemi tropary jsou potřeba ještě další dvě resp. tři brožury: 1.) oktoich (výběr s oktoichu s tropary, kondaky a prokimeny nedělními); 2.) minea (výběr z obecné mineje s tropary, kondaky a prokimeny pro různé kategorie svatých; pro svátky je určen výběr ze svátkové mineje); 3.) v době velkopostní a popaschální jsou potřeba výběry z triodu postního a triodu květného. Všechny tyto brožury jsou vydány jako notované zpěvníčky; použity jsou tam opět gorazdovské nápěvy *Lidového sborníku*. Internetový odkaz na tyto brožury viz na konci knížky.

Za zmínku stojí problematika sazby. Jak upravit stránky s tak rozmanitým textem, který je prokládán množstvím notací? Někdy jsou to jen jednotlivé notové řádky či dokonce jen pár not s dvěma slovy, jindy jsou to písně s různým počtem slok. S tímto problémem se potýkal již vladyka Gorazd při vydávání *Sborníku modliteb a zpěvů* a zvolil typ sazby postupující nikoliv po jednotlivých stránkách, ale po celých dvoustranách. Jiné (sice konvenčnější, ale za daných okolností o poznání méně zdařilé) řešení později zvolili sazeči druhého vydání *Sborníku* (v němž navíc snižovali počet stran použitím o jeden typografický bod menšího základní písma, což zhoršilo čitelnost). Vysázet tento typ zpěvníku je dosti obtížný a nevděčný úkol.

Navázali jsme na způsob řešení zvolený vladykou Gorazdem pro první vydání *Sborníku*, kdy se notace písní s mnoha slokami rozprostírá přes celou dvoustranu, čili přechází z levé stránky na pravou. Tento způsob však není možno zachovávat zcela důsledně, protože by tím na některých stránkách vznikala rozsáhlá nevyužitá místa.

Kněz: dejděme v pokoji.

Věřící:

Kněz nebo diákon: **K** Hospodinu modleme se.

Věřící:

Kněz se modlí se zaambonovou modlitbu:

Hospodine, jenž blahosloviš ty, kdož dobrořečí tobě, a posvěcuješ ty, kdož doufají v tebe, spasiž lid svůj a požehnej dědictví svému, zachovej plnost církve své, posvěť ty, kdož milují krásu domu tvého, proslav je Božskou mocí svou, a neopouštěj nás, doufající v tebe. Uděl pokoj světu svému, církvim svým, kněžím, vlasti naší a všemu lidu svému. Neboť všeliké dáni dobré a každý dar dokonalý shůry jest, sestupující od tebe, Otce světél, a tobě chválu, díky a úctu vzdáváme, Otci i Synu i Svatému Duchu, nyní i vždycky, až na věky věkův.

Věřící: Amen.

Zde může být vsunuta pobožnost, panychida či posvěcení nějaké věci.

Věřící: Budiž jméno Hospodinovo blahosloveno... (*Třikrát*)

Budiž jméno Hospodinovo blahosloveno od nyní až na vě - ky.

Budiž jméno Hospodinovo blahosloveno od nyní až na vě - ky.

Nyní je možno číst žalm 33. / 34. a rozdávat antidor.

Blahoslaviti budu Hospodina každého času, budiž vždycky chvála jeho v ústech mých. Hospodinem se chlubití bude duše má, ať to slyší pokorní a zaradují se. Velebte Hospodina se mnou, jeho jméno společně vyvyšujeme. Vzýval jsem Hospodina a vyslyšel mne, a ode všech soužení vysvobodil mne. Přistupte k němu a osvětlení budete, vaše tváře nebudou zahanbeny. Tento ubožák volal a Hospodin ho vyslyšel, ze všech jeho soužení ho zachránil. Anděl Hospodinův se vyzbrojí, aby držel hlídku okolo těch, kdož se *Boha* bojí, a bude je bránit. Okuste a vizte, jak dobrý jest Hospodin. Blažený člověk, který v něho skládá naději. Mějte bázeň před Bohem všichni svatí jeho, neboť nic neschází těm, kdož se ho bojí. Boháči budou strádat a hladovět, ale těm, kdož hledají Hospodina, nic dobrého nebude scházet. Přistupte, dítka, naslouchejte mi, poučím vás o bázni Boží. Člověk, který je žádostiv života a touží po dobrých dnech, *takový nechť* zdržuje jazyk svůj od zla a jeho ústa nechť nemluví lstivě; ať odvrátí se od zla a činí dobro, hledá mír a následuje jej. Zraky Hospodinovy *upřeny jsou* na spravedlivé a jeho sluch na modlitbu jejich. Tvář Hospodinova však *s hněvem se obrací* proti těm, kdo páší zlo, aby vyhlazena byla se země památka jejich. Volají spravedliví a Hospodin jim naslouchá, a ze všech soužení jejich je vytrhuje. Blízko jest Hospodin *těm, kteří jsou* srdce zkroušeného, a zachraňuje pokorné duchem. Mnohá jsou soužení spravedlivých, ale Hospodin je ze všech vysvobodí. Opatruje Hospodin všechny kosti jejich, ani jediná z nich nebude zlámána. Bídna je smrt hříšníků; ti, kteří nenávidí spravedlivého, chybují. Vysvobodí Hospodin duše služebníků jeho, nechybují ti, kteří v něho doufají.

Překlad liturgie je převzat z *Lidového sborníku a Služebníku*, na některých místech je však mírně modernizovaný a opraveny byly i některé nedostatky tehdejšího překladu. Co se týče textů, které zpívají věřící, uvádíme nyní stručný seznam provedených změn. První antifona byla rozšířena plný rozsah patričního žalmu, podobně i druhá antifona (možno však zpívat jen výběr z 1. antifony, jak je tam vyznačeno). I třetí antifonu jsme rozšířili na všech devatero blahoslovenství. Dovolili jsme si trochu upravit překlad často používaného kondaku „Nezahanbitelná zastánkyně křesťanů“, aby byl nejen přesnější, ale i zněl rytmičtěji. Trojsvatá píseň byla celá počestěna (upuštěno tedy bylo od znění začínajícího česky a končícího církevně-slovansky; dříve to zřejmě znělo zajímavě, ale dnes je to již anachronismus). Český překlad vyznání víry je ve znění schváleném Jeho Blaženstvím metropolitou Dorotejem. Jediný hymnus, který doznal výraznější změny, je „Ať naplněna jsou ústa naše“; starý český překlad už přímo volal po zpřesnění.

V některých jednotlivostech byl jazyk jemně přikloněn ke znění církevně-slovanskému (např. „diákon“ místo „jáhen“, „zastaň se“ místo „přispěj“ či „bohorodiče Jáchym i Anna“). O pojmu „blahodať“ viz odkaz na konci brožury. Česká pravoslavná terminologie, zavedená sv. Gorazdem (Tajina, Bohorodice, jednobytý, velemoudrost, pozor mějme, upokoj, lidumil, blahý, bohonosný, všechvalný atd.), byla pečlivě zachována.

Celkově však vzato, je nutno sklonit se s úctou před kvalitou starých překladů stabilních hymnů, které jsou součástí svaté liturgie. Výše uvedený krátký přehled oprav a úprav (drobná zpřesnění nebo lehká modernizace jazyka či doplňky vyplývající z rozšíření liturgie) je nízkým počtem svých položek výmluvným svědectvím toho, že práce našich předchůdců na překladu liturgie obstála i při revizi prováděné s takovým časovým odstupem, takže nebylo potřeba žádných rozsáhlejších změn. Menší úpravy, stále zpřesňování překladu a občasná jemná jazyková modernizace jsou však nutné.

Případy, kdy není použit nápěv převzatý z Gorazdova Lidového sborníku:

- 1.) Melodie pro zpěv blahoslovenství. Byl použit staroruský jednoduchý a velice pěkný nápěv, který je zpěvný a snadno osvojitelný.
- 2.) „Pojďte, pokloňme se.“ V *Lidovém sborníku* je připojen tento krátký zpěv vždy k troparu jako jeho úvod. Tak to bylo vyřešeno na úkor melodické pestrosti a za účelem co možná nejvyššího stupně zjednodušení pro misijní účely (a s předpokladem, že se bude vždy zpívat jen jediný tropar, ač to není v souladu s pravoslavným typikonem). Z tohoto řešení pak pravidelně povstávají různá nedopatření, zpívá-li se troparů více, neboť pevné spojení zpěvu „Pojďte, pokloňme se“ s troparem nežádá pleť žalmistu. Proto jsme oddělili tento zpěv a přisoudili mu stabilní nápěv, jak je to ve světě obvyklou praxí. Nápev jsme použili staroruský (tzv. znamenný), který je svou obtížností přibližně na úrovni melodie *Lidového sborníku* pro Alleluja před čtením evangelia.
- 3.) Cherubínská píseň. Všichni snad budou souhlasit, že takový hymnus, jakým je Cherubikon, si přímo říká o samostatný nápev. Nesnadnou otázkou je, jakou melodii vybrat v nepřeborné spoustě nápevů, jež se pro Cherubínskou píseň ve světě používají. Nakonec jsme se rozhodli vybrat jednu z nejprostších melodií, abychom nenarušili ráz této příručky, která je určena pro jednoduchý lidový zpěv, tedy skutečně pro každého (použitý prostý staroruský nápev zaujal i vладыky Gorazda, který jej adapto-

Doslov ke zpěvníku Angelár

Tímto jménem jednoho z učedníků sv. Metoděje Moravského jsme obdařili náš zpěvníček pravoslavné liturgie. Jméno jsme nezvolili náhodně ani pouze kvůli souvislosti tohoto jména s anděly, kteří na nebesích zpívají trojsvatou chválu Hospodinu, a po nich i my na zemi. Vedly nás k tomu totiž i dva další důvody: v první řadě tím chceme poukázat na skutečnost, že v současné české pravoslavné liturgii žije zde v našich končinách země autentická forma cyrilometodějského pravoslavného dědictví, které se vyznačovalo třemi hlavními rysy: svou křesťanskou pravoslavností, příslušností k východně-byzantské duchovní i liturgické sféře a nakonec používáním slovanského (čili místního) jazyka pro bohoslužbu. Druhým důvodem, proč jsme pojmenovali zpěvníček názvem Angelár, je skutečnost, že Metodějův učedník tohoto jména spoluvytvářel družinu tzv. „pětipočetníků“, což bylo po svatých Soluňanech pět předních Cyrilometodějů; do tohoto učednického okruhu patřil i sv. Gorazd I., jehož jméno nosil biskup mučedník, který o jedno tisíciletí později obnovil cyrilometodějskou tradici v Čechách a na Moravě. Sv. Gorazd II. († 1942) zde zavedl východní pravoslavnou liturgii v českém jazyce a sestavil pro ni jednoduché nápěvy, které by při bohoslužbě měl podle jeho výzvy zpívat veškerý věřící lid. Jméno Angelár, spojované s Gorazdem I. a potažmo tedy i Gorazdem II., má naznačit, že tento zpěvník se hlásí k liturgické tradici založené zde ve dvacátých letech 20. století a bezprostředně na ni navazuje – textově i hudebně. Použité notace liturgických nápěvů jsou převzaty z liturgického díla vладыky mučedníka Gorazda (tj. z „*Lidového sborníku...*“); několik výjimek uvádíme níže.

Jako melodie stabilně přidělené k jednotlivým liturgickým hymnům jsme použili nápěvy těchto hlasů (uvádíme v pořadí dle postupu liturgie):

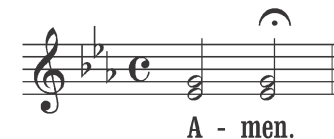
1. hlas — pro antifony
1. a 3. hlas — pro trojsvatou píseň: Svatý Bože, svatý silný, svatý nesmrtelný... (Oba nápěvy se střídají podle toho, jestli panuje sudý nebo lichý hlas.)
3. hlas — pro „Svatý, svatý, svatý Hospodin zástupů...“
6. hlas — pro „Tebe opěváváme...“
2. hlas — pro „Jest vpravdě důstojno...“
8. hlas — pro „Viděli jsme světlo pravé...“
4. hlas — pro „Ať naplněna jsou ústa naše...“

Postup liturgie je zde uveden v úplném rozsahu, jak je to obvyklé ve slovanských církvích. Zkrácené znění liturgie zařadil vладыka Gorazd do *Sborníku*, avšak zároveň k tomu v úvodu připojil vysvětlení, že *Sborník* považuje za pouhou prozatímní misijní pomůcku. Za biskupského působení vладыky Gorazda bylo vydáno i plné české znění liturgie a to v tzv. *Služebníku* – příručce, podle níž koná liturgii kněz (vydal ji Čestmír Kráčmar a požehnal vладыka Gorazd); z toho je patrné, že vладыka počítal s budoucím zavedením liturgie v plném rozsahu.

Pokud to však žádají okolnosti, je jistě možno zkrátit 1. a 2. antifonu, jak je to u nich vyznačeno (z 1. antifony vzít jen prvních sedm veršů a závěr, a z 2. antifony vypustit žalm – zůstane jen »Sláva... I nyní« a Jednorozený Synu, podobně jako ve *Sborníku*).

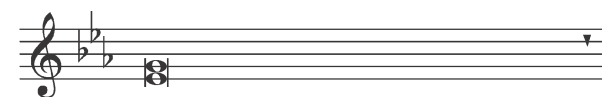
Kněz žehná lid: **P**ožehnání Hospodinovo na vás, blahodati a lidumilností jeho, vždycky, nyní i přistě, až na věky věkův.

Věřící:

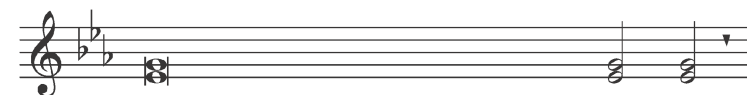

Kněz: Sláva tobě, Kriste Bože, naděje naše, sláva tobě!

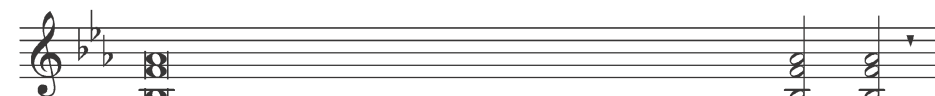
Věřící:

Sláva Otci i Synu i Svatému Duchu,

i nyní i vždycky, až na věky věkův. A - men.

Hospodi, pomiluj; Hospodi, pomiluj; Hospodi, pomiluj.

Po - žeh - nej!

Kněz vychází před svaté dveře s naprestolním křížem a pronáší propuštění, žehnaje lid:

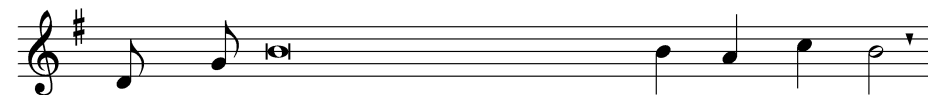
(Vstavší z mrtvých) **K**ristus, pravý Bůh náš, na přímlyvy přečisté Matky své, svatých slavných a všechvalných apoštolů, svatého otce našeho Jana Zlatoušého, arciepiskopa cařihradského, svatých ... (*jejichž jest chrám tento a jejichž památku dnes slavíme*) i svatých spravedlivých bohorodičů

Jáchyma i Anny, i všech svatých, necht' smiluje se nad námi a spasí nás jako blahý a lidumil.

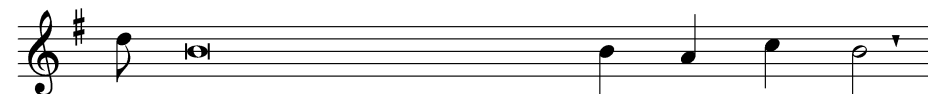
Věřící: Amen.

Kněz nyní může mít závěrečnou promluvu či oznamovat, co má vstoupit ve známost. Někde na závěr liturgie věřící přistupují ke knězi, aby pro požehnání políbili svatý kříž; jinde kněz rozdává antidor.

Po propuštění mohou hned následovat děkonné modlitby po svatém přijímání.

1. Pojd' - te, radovati se budeme v Ho - spo - di - nu,
2. Před - stup - me před obličej Jeho s chva - lo - zpě - vem,
3. Vždyť Bo - hem velikým jest Hos - po - din
4. Ne - boť v rukou Jeho jsou všechny kon - či - ny ze - mě
5. Vždyť Je - ho jest moře a On je stvo - řil

1. zvo - lejme s jásotem k Bohu, Spasite - li na - še - mu.
2. v žal - mech Jej opě - vuj - me sbo - rem.
3. a Králem velikým veš - ke - ré ze - mě.
4. i výšiny hor Je - ho jsou.
5. i souši ruce Jeho u - či - ni - ly.

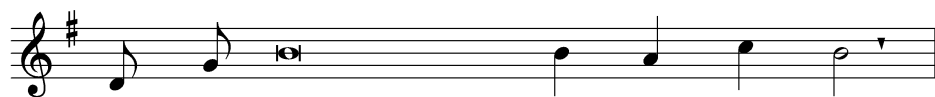
- 1.—5. Ve sva - tých _ po - di - vu - hod - ný, Sy - nu Bo - ží, spa - siž nás,

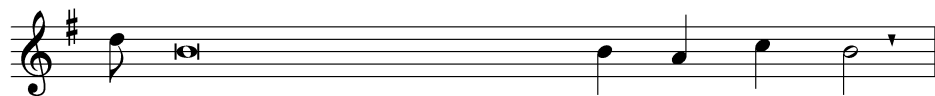
- 1.—5. zpí - va - jí - cí ti: Al - le - lu - ja!

Kněz koná malý vchod: Velemoudrost, povznesme se!

Na to se zpívá: »Pojďte, pokloňme se...«

1. Jed - no - rozený Synu a Slo - vo Bo - ží,
2. Bez pro - měny stal ses člo - vě - kem,
3. Je - den jsoucí ze sva- té Tro - ji - ce,

1. ne - smrtelný, rozhodl ses pro na - še spa - se - ní
2. u - křížovat se nechav, Kri - ste, Bo - že,
3. spo - luslavený s Otcem i Sva - tým Du - chem:

1. ke vtě - le - ní z pře-sva-té Bohoro-dí-ce a vždycky Pan-ny Ma-ri-e.

2. smr-tí svou_ smrt jsi_ pře-mo-hl. Smr-tí smrt jsi pře-mo-hl.

3. Spa- - - - siž_ nás. Spa - siž_ nás.

Následuje malá ektenie:

Kněz: Opět a opět v pokoji k Hospodinu...

Přílohy

Poznámka o postupu zpěvu troparů a kondaků po „Pojďte, pokloňme se...“

Po »Pojďte, pokloňme se...« (str. 19) se zpívají tropary a kondaky z oktoichu a mineje. Nejprve se zpívají všechny tropary a potom všechny kondaky. V neděli se začíná zpěvem ❶ nedělního troparu z oktoichu dle panujícího hlasu. Pak se zpívá ❷ tropar světcí, jemuž je zasvěcen chrám, a poté ❸ tropar světcí, který má toho dne památku. Ihned nato se zpívají kondaky ve stejném pořadí jako tropary: ❹ nedělní kondak z oktoichu, ❺ kondak chrámu a ❻ kondak světcí dne. V chrámu, který je zasvěcen světcí nebo svátku Páně (nikoliv Bohorodici) se končí zpěvem ❼ kondaku »Nezahanbitelná zastánkyně křesťanů«. (O českých knížkách s tropary a kondaky viz doslov, str. 70.)

Je-li v neděli svátek — světec s bděním: ☩ a v některých případech i u příležitosti památky světce s polyjelejem: ✦ — vynechává se tropar a kondak světcí, jemuž je zasvěcen chrám.

Velké svátky: ☩ - je-li svátek Páně z dvanáctera, zpívá se jen tropar a kondak svátku (i když případně na neděli). Případně-li na neděli svátek Bohorodice z dvanáctera, zpívá se před troparem svátku nejprve nedělní tropar z oktoichu dle panujícího hlasu, a podobně i nedělní kondak před kondakem svátku. Případně-li bohorodičný svátek jiný den, zpívá se jen tropar a kondak svátku.

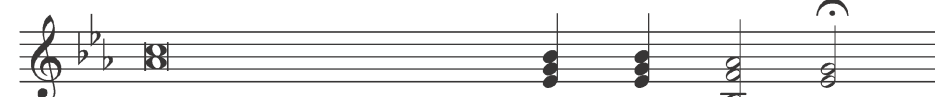
Je zvykem před kondakem, který je předposlední v pořadí, zpívat »Sláva...« a před posledním kondakem »I nyní...«

Zpěv »Sláva...« »I nyní...«

Ze 4. hlasu – stichirového

Sláva Otcí i Synu i Sva- té - mu Du - chu.

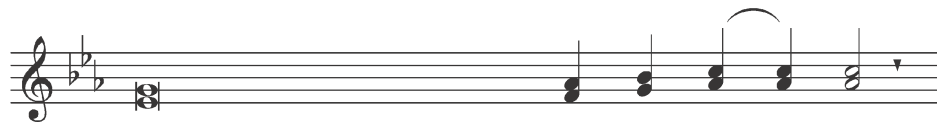

I nyní i vždycky, až na věky vě kův. A - men.

Zpěv ke svatému přijímání – KINONIKON

Z 1. hlasu

Zpívá se, když přijímá kněz, viz str. 46.

Antifony pro všední den a pro dopolední Basilovu liturgii

V sobotu a ve dny svátků označených v kalendáři křížkem se zpívají antifony stejně jako v neděli: „Dobrořeč, duše má, Hospodinu...“ (Stejně tak ve všech dnech období po svátcích z dvanáctera – až do „opuštění svátku“.) Dle místní tradice lze zpívat nedělní antifony i ve všední dny, kdy se však dle typikonu mají místo nich zpívat níže uvedené antifony všednodenní. (Dle řecké tradice se všednodenní antifony používají i v neděli.) Je to nejpůvodnější a nejstarobylejší typ liturgických antefon (ovšem zkrácený).

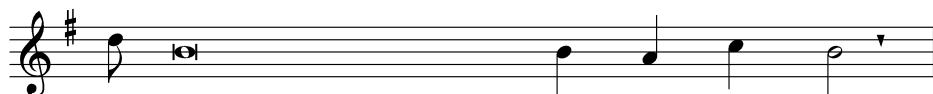
Zde použitý nápěv všednodenních antefon je převzat z východoslovenské tradice a zjevně se podobá řeckému. (V Řecku se zpívají i v sobotu a v neděli.) Zpívat dynamicky svižným tempem.

Antifona 1.

Po velké ektenii:

1. Do - bré jest chválu vzdávati Ho - spo - di - nu
2. Zvěs - to - vati za jitra mi - lost tvo - ji
3. Vždyť spra - vedlivý jest Hos - po - din, Bůh náš
4. Slá - va Otc i Synu i Sva - té - mu Du - chu,

1. a opěvovati jméno tvé, Nej - vyš - ší.
2. a Pravdu tvoji po ce - lou noc.
3. a není ne - pra - vo - sti v Něm.
4. i nyní i vždycky, až na věky vě - kův, a - men.

- 1.—4. Na pří - mlu - vy Bo - ho - ro - di - ce, Spa - si - te - li, spa - siž nás!

Řecká ektenie

V instruktážních nápěvech je uvedena jako ektenie „makedonská“ (resp. dle nahrávky z monastýru Bohorodice Eleusa).

А - мннѣ.
А - мен.

- 1 Го - спо - ди, по - мнѣ - - - - лѣи.
По - дѣи, Го - спо - ди.
Ho - spo - di, po - mi - - - - luj.
Dejž, ó Ho - - spo - di - - ne.

- 2 Го - спо - ди, по - мнѣ - лѣи.
По - дѣи, Го - спо - ди.
Ho - spo - di, po - mi - luj.
Dejž, ó Ho - spo - di - ne.

- 3 Го - спо - ди, по - мнѣ - - - - лѣи.
Ho - spo - di, po - mi - - - - luj.

- 4 Го - спо - ди, по - мнѣ - - - - лѣи.
Ho - spo - di, po - mi - - - - luj.

5 Го - спо - ди, по - ми - лѣнъ.
Ho - spo - di, po - mi - luj.

6 Го - спо - ди, по - ми - лѣнъ.
Ho - spo - di, po - mi - luj.

Při velké ektenii (na začátku liturgie) se nyní vracíme zpět k č. 1.

Пре - сѣла - та - ѡ Го - ро - ди - це,
Pře - sva - tá - Vo - ho - ro - di - ce,

спа - си насъ.
spa - siž - nás.

Те - бѣ, Го - спо - ди.
To - bě, Ho - spo - di - ne.

А - ми - нь.
A - men.

(Zpívá se po proměňování, viz str. 40.)

Z hlasu 6.

1. anděl-	ský	sbor
2. chráme po-	svát -	ný
3. a dítětem	se	stal
4. trůnem svým u-	či -	nil
5. raduje z	te -	be,

1. raduje se z	te -	be,
2. chloubo pa-	nen -	ství,
3. jsoucí	Bůh	náš,
4. prostrannější nebes u-	tvo -	řil.
5. sláva	to -	bě!

Zpěv „Věčná paměť“:

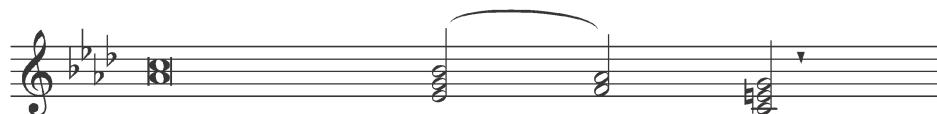
Vě - ná pa - měť, věč - ná

pa - měť, věč - ná pa - měť.

Při liturgii sv. Basila se místo »Jest vpravdě důstojno« pomalu zpívá:

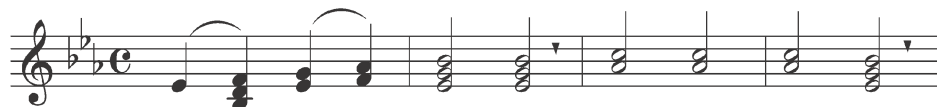

1. Všechno stvo-	ře - ní,	»»»»
2. blahodátí obda-	ře - ná,	
3. z níž Bůh se	vtě - lil	
4. neboť On lů-	no - tvé	
5. Všechno stvo-	ře - ní	

1. a lidské po-	ko - le - ní	»»»»
2. a ráji	du - chov - ní,	
3. před všemi	vě - ky	
4. a ú-	tro - bu - tvou	
5. blahodátí ob-	da - ře - ná,	

Zpěv mnoholetí:

Mno - há - lé - ta, mno - há - lé - ta ↓

mno - há, mno - há - lé - ta!

„Kteřížkoli v Krista pokřtěni jste...“

Verš z listu sv. apoštola Pavla Galatským (3,27).

Zpívá se místo trojsvaté písně (viz str. 22) při sváteční liturgii v tyto dny: na Lazarovu sobotu, na Velkou sobotu, ve dny světlého týdne, na Padesátnici, na Narození Kristovo a na Zjevení Páně.

1.-3. Kte - říž - ko - li v Kris - ta po - křtě - ni jste,

1.-3. Kri - sta - jste - o - blék - li. Al - le - lu - - - ja.

4. Sláva Otc i Sy - nu i Sva - té - mu Du - chu,

5. i nyní i vždyc - ky, až na věky vě - kův. A - men.

6. Kri - sta - jste - o - blék - li. Al - le - lu - - - ja.

Při službě za zesnulé se po vroucí ektenii (str. 27) vkládá ektenie zádušní:

Smiluj se nad námi, Bože, podle velikého milosrdenství svého, prosíme tebe, vyslyš nás a smiluj se.

Věřící zpívají zádušní „Hospodi, pomiluj“:

Ho - spo - di, po - mi - luj; Ho - spo di, po - mi - luj; Hos - po - di, po - mi - - - - luj.

Ještě modleme se za pokoj duší zesnulých služebníků Božích (jména), i aby jim prominut byl všeliký hřích úmyslný i neúmyslný.

Věřící: Hospodi, pomiluj; Hospodi, pomiluj; Hospodi, pomiluj.

Aby Hospodin Bůh umístil duše jejich tam, kde spravedliví odpočívají.

Věřící: Hospodi, pomiluj; Hospodi, pomiluj; Hospodi, pomiluj.

O milost Boží, království nebeské a odpuštění hříchů jejich u Krista, nesmrtelného Krále a Boha našeho prosme.

Věřící:

Dejž, ó Pa - ne.

Diákon: K Hospodinu modleme se.

Věřící:

Ho - spo - di, po - mi - luj.

Kněz říká modlitbu za zesnulé: Bože duchů i všelikého těla...

Nahlas: **N**eboť ty jsi vzkříšení i život a pokoj zesnulých služebníků svých (jména), Kriste Bože náš, a tobě chválu vzdáváme s bezpočátečným Otcem tvým a přesvatým i blahým a oživujícím tvým Duchem, nyní i vždycky, až na věky věkův.

Věřící: Amen.

Velice jednoduchý starobylý nápěv pro ektenie:

1. Ho - spo - di, po - mi - luj. 2. Ho - spo - di, po - mi - luj.

Hospodi, pomiluj; Hospodi, pomiluj; Hospodi, po - mi - luj.

To - bě, Ho - spo - di - ne.

Dejž, ó Pa - ne.

Dejž, ó Pa - ne.

